
Směřování do Evropy

Česká republika a Evropská unie

Günter Burghardt

Když na začátku 50. let vytvořili otcové-zakladatelé Evropská společenství, nezamýšleli je jako uzavřenou organizaci. Již Římská smlouva jasně říká, že každý evropský stát může podat přihlášku do Evropských společenství. Naneštěstí, železná opona byla po mnoho dekad pro země střední a východní Evropy takovou překážkou, že nemohly ani jen přemýšlet o připojení k procesu evropského sjednocování. Avšak sametová revoluce v tomto známém městě a podobné změny jinde ve východní Evropě v letech 1989/1990 otevřely cestu ke spojení dvou částí Evropy.

Evropa nikdy neexistovala jako sjednocená za podmínek svobody a demokracie. Nyní máme šanci vytvořit novou Evropu založenou na nové vizi raději než na klasických systémech evropské politiky. Důkazem naší snahy je historická dimenze výsledků Evropské rady v Kodani z června 1993 přijmout Českou republiku a ostatní země střední a východní Evropy, které si to přejí, za členy Evropské unie. Nyní vám nemohu říci, kdy se tak stane. Chtěl bych však alespoň načrtnout fáze na cestě ke členství.

Podmínky členství

Proces evropské integrace, který reagoval na události roku 1989, se stává přitažlivější. To názorně ilustruje množství přihlášených zemí čekajících na přijetí. Protože musíme uspokojit legitimní očekávání přihlášených, našim prvním a nejdůležitějším zájmem je posílit základy, na nichž Evropská unie stojí, a připravit země-kandidáty na budoucí přidružení. Proto Evropská rada v Kodani definovala podmínky pro přijetí, které obsahují:

- stabilizaci institucí garantujících demokracii, vládu práva, lidská práva a respekt pro práva menšin;
- existenci fungující tržní ekonomiky;
- kapacitu se vypořádat s konkurenčními tlaky a s tržními procesy uvnitř Evropské unie;
- schopnost brát na sebe závazky vyplývající z členství (*acquis communautaire*), které zahrnují podporu cílů politické, ekonomické a měnové unie;
- kapacitu Evropské unie „vstřebat“ nové členy (což je bod, k němuž se vrátím později).

Můj nynější dojem je, že Česká republika prošla významným vývojem vedoucím ke splnění těchto podmínek. Z politického hlediska zde funguje parlamentní demokracie s vysokou úrovní stability. Z ekonomického hlediska jde o obdivuhodný rozvoj, který se především týká ekonomického růstu, privatizace a zaměstnanosti. Některé těžkosti však zůstávají, hlavně administrativní problémy spojené s přímými investicemi a s fiskální nejistotou. Já jsem si jist, že jste si vědomi těchto problémů. Mohu vás ujistit, že Evropská unie konstantně adaptuje své programy a politiku v těsné spolupráci s českými úřady tak, aby podporovala tyto reformní snahy.

Odpověď Evropské unie

Jako všechny organizace, také Evropská unie byla zcela nepřipravena na geopolitické zemětřesení, které se rozšířilo po východní části kontinentu v letech 1989/1990. Evropská

unie na jedné straně ponořená do svých problémů z minulých let z důvodů konsolidace integračního procesu, především dokončení výstavby vnitřního trhu podle Jednotného evropského aktu z roku 1987, ekonomické a měnové unie a politické unie podle Maastrichtské smlouvy z roku 1991, však také dokázala na straně druhé přijít s vyvíjející se a detailní strategií, která se zabývá vztahem k zemím střední a východní Evropy.

Dovolte mi, abych se nyní zmínil o základní části této strategie.

Evropské dohody

Tyto dohody, které jsou základem našich bilaterálních vztahů se zeměmi střední a východní Evropy a které zanedlouho budou upravovat naše vztahy již s deseti zeměmi střední a východní Evropy, jsou co do záběru značně rozsáhlé a poskytují široký rámec pro spolupráci v politické, ekonomické, průmyslové, obchodní, vědecké, technické a kulturní oblasti, jakož i v oblasti životního prostředí. Tyto dohody, napomáhající k rozvoji našich vztahů, byly specificky připraveny tak, aby splnily očekávání zemí střední a východní Evropy po roce 1989. Specificky se zmiňují o cíli, kterým je budoucí členství, a proto neurčují potenciální geografický rozsah Evropské unie. Uvedené dohody poskytují zvláště:

Obchod a věci související:

- svobodný obchod s průmyslovými výrobky,
- přednostní postavení v oblasti obchodu se zemědělskými výrobky,
- rovnocenné postavení v oblasti zakládání a fungování podniků a účasti na státních zakázkách,
- zlepšení pohybu pracovníků.

Všechna tato ustanovení mají reciproční charakter, ale ústupky v realizaci jsou asymetrické, tzn. ústupky ze strany Evropské unie jsou učiněny jako první.

Ekonomická spolupráce ve všech důležitých oblastech společných aktivit.

Politický dialog prostřednictvím pravidelných setkání na ministerské i úřednické úrovni. V dubnu letošního roku se konalo první setkání Rady přidružení na úrovni ministrů zahraničních věcí pro Českou republiku.* Toto setkání poskytlo možnost diskutovat o předvstupní strategii a o výhledech pro zlepšení regionální spolupráce. Krátce poté se konalo první zasedání Parlamentního výboru přidružení v Praze.

Strukturovaný vztah

Kromě uplatňování bilaterálního pilíře našich vztahů – Evropské dohody – strukturovaný vztah znamená, že se nyní konají pravidelná setkání na ministerské a úřednické úrovni mezi Evropskou unií a všemi asociovanými zeměmi střední a východní Evropy. Na těchto setkáních se široce diskutuje o otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky, o politice v oblasti spravedlnosti a vnitra, o ekonomických a finančních otázkách, o záležitostech týkajících se životního prostředí, dopravy, energie, vnitřního trhu atd. Mohu vás ubezpečit, že z vlastní zkušenosti vím, jak velmi byly pro nás přínosné názory české strany a ostatních partnerů na utváření naší politiky vůči Rusku a Společenství nezávislých států. Tato praktická zkušenost ze spolupráce v otázkách společného zájmu nám pomůže vytvořit klima oboustranného pocitu jistoty a posílí vazby mezi Evropskou unií a přidruženými zeměmi.

Na svém posledním zasedání v prosinci minulého roku Evropská rada, opírajíc se o bilaterální dohody a multilaterální rámec strukturovaného vztahu, přišla s něčím, co se nyní nazývá předvstupní strategie. Dovolte mi, abych se stručně zmínil o hlavních součástech této strategie.

* Závěry z tohoto zasedání byly publikovány v příloze Dokumenty Evropské unie v Mezinárodní politice, 5/1995 – pozn. red.

Bílá kniha

Pokud se týká pravidel a zákonů, obecné ustanovení v Evropských dohodách stanoví, že přidružené země budou přibližovat svou legislativu k systému platnému v Evropské unii. Zvláště důležitá je politika hospodářské soutěže, ochrana duševního, průmyslového a obchodního vlastnictví, liberalizace plateb a kapitálových převodů. Obdivuhodný proces jednostranné aproximace byl uskutečněn v České republice od roku 1990. Od prosince 1994 Česká republika a Komise úzce spolupracují v rámci programu přibližování legislativy, který je financován programem PHARE.

Evropská rada, která se sejde v Cannes na konci června tohoto roku, formálně přijme Bílou knihu,* která sumarizuje opatření, která Česká republika a ostatní země musejí uskutečnit, aby se vyrovnaly s požadavky vnitřního trhu. Bílá kniha je systematizována na sektorální bázi a pokrývá požadavky jak legislativní, tak i podmínky důležité pro praktickou aplikaci. Ty zahrnují hlavně usměrňovací, kontrolní a administrativní systémy důležité pro implementaci a vynucení. Každá asociovaná země načrtne svůj seznam priorit a časový harmonogram pro uplatnění těchto podmínek. Finančně tuto operaci bude podporovat program PHARE a společně jej bude monitorovat Evropská unie. Bílá kniha a proces s ní spojený tedy po určité době pomohou určit, do jaké míry jsou jednotlivé země připraveny pro členství.

Finanční a odborná pomoc (PHARE)

Pokud se týká finanční a odborné pomoci mezi rokem 1990 a 1993, země Evropské unie a Evropská unie jako taková poskytly skoro 60 % veškeré západní pomoci přidruženým zemím. V rámci finančních investic, které hrají maximální roli během počáteční fáze ekonomické rekonstrukce, Evropská unie poskytla ve stejném období 9,5 bilionu ECU z celkového počtu 18,3 bilionu ECU poskytnutých ze Západu. Evropská unie je také první ve většině druhů pomoci přidruženým zemím, a to hlavně v rámci odborné pomoci a podpory investic, jejichž centrálním pilířem je program PHARE. V rámci tohoto programu Komise navrhla během příštích pěti let poskytnout 6,7 bilionu ECU, aby partneři mohli lépe připravit své požadavky. Program PHARE se nyní slaďuje s požadavky předvstupní strategie. Tak bude nyní lépe sloužit jako pružný instrument ve střednědobém měřítku s úkolem zvýšit investiční a regionální spolupráci.

Pokud se týká České republiky, role zahraniční pomoci se vyvíjí v souladu s měnicími se požadavky. Zatímco v minulosti byl program PHARE využíván jako zdroj odborné pomoci (poskytování studií a expertů) a rekvalifikace personálu na nové požadavky, které zahrnují výstavbu institucí a zahájení procesu ekonomické transformace, nyní se potřeba a absorpční kapacita tohoto typu pomoci významně zúžily. Pomoc v rámci programu PHARE v letech 1995–1999 se bude hlavně zaměřovat na podporu investic a na přeshraniční a regionální spolupráci.

V minulých letech bylo České republice přiděleno 268 milionů ECU. V roce 1994 jí bylo přiděleno 35 milionů ECU s mimořádným balíkem 25 milionů ECU, které byly určeny na přeshraniční spolupráci. Posledně uvedená částka se v roce 1995 zvýší o 6 milionů ECU.

Ke konci roku 1994 bylo přes 81 milionů ECU z celkové částky poskytnuté v rámci programu PHARE určeno na rozvoj soukromého sektoru, což zahrnovalo restrukturalizaci a privatizaci státních podniků, rozvoj malých a středních podniků, pomoc zaměřenou na zvýšení přílivu zahraničních investic a na regionální rozvoj. Druhá největší částka – 78 milionů ECU – byla věnována na rozvoj infrastruktury, zahrnující životní prostředí, energii, dopravu, telekomunikace a zemědělství.

* Český překlad Bílé knihy vydala v roce 1995 Delegation Evropské komise v Praze a Ústav mezinárodních vztahů – pozn. red.

Na rozvoj lidských zdrojů, zahrnující program reformy školství, systém dobrovolného vzdělávání, vzdělávací fond a program reformy vyššího školství prostřednictvím sociální ochrany, bylo věnováno 32 milionů ECU, zatímco podpora reformy státní správy, celnictví, statistiky průmyslového vlastnictví a norem dosáhla skoro 25 milionů ECU.

V závislosti na závěrech kodaňského summitu a ve světle zahájení přeshraniční spolupráce byla v letech 1993 a 1994 poskytnuta zvýšená část fondů z programu PHARE v České republice na podporu investic. Kromě toho rozvoj energie, program rozvoje malých a středních podniků a prohloubení systému finančních prostředků na regionální spolupráci přispěly k tomu, že program na přeshraniční spolupráci v roce 1994 dosáhl částky 25 milionů ECU alokovaných pro šest hlavních investičních projektů do infrastruktury v oblastech dopravy a životního prostředí.

Praktické zajištění programu PHARE v České republice – měřeno počtem uzavřených kontraktů a množstvím rozdělených prostředků – se zlepšuje. Na konci března 1995 počet uzavřených kontraktů z let 1990–1993 dosáhl 62 %. Toto číslo bylo dosaženo přesto, že faktory spojené s rozpadem České a Slovenské Federativní Republiky velmi vážně ovlivnily praktické fungování programů.

Program PHARE má pozitivní vliv v různých sektorech. Jak vyplývá z vyhodnocení programu na rozvoj soukromého sektoru, v rámci odborné pomoci až 70 nově privatizovaných firem efektivně uskutečnilo restrukturalizaci. Významná struktura oblastního poradenství a informačních center byla založena v rámci podpory rozvoje malých a středních podniků. Byly zahájeny dvě nové aktivity v rámci pomoci malým a středním podnikům v podobě půjčování a garantování kreditů. V rámci programu malých půjček bylo uděleno 400 půjček, což přispělo k vytvoření asi 1 500 nových pracovních příležitostí. Agentura pro zlepšení přímých zahraničních investic do České republiky, Czech Invest, finančně podporovaná z programu PHARE, je považována za agenturu, která má pozitivní vliv na příliv přímých zahraničních investic do České republiky. Pomoc poskytnutá České národní bance posílila její kontrolní možnosti. Česká celní služba získala prostřednictvím programu PHARE přípravné studie a zařízení. Ve sféře energie přispěl program k rozvoji státní energetické politiky, podpořil opatření ke zvýšení efektivity v oblasti energie a napomohl v rámci rozvoje regionálních energetických programů. Studie restrukturalizace sektoru telekomunikací byla důležitá pro projednávání půjčky se třemi mezinárodními finančními institucemi. Pokud se týká trhu s pracovními silami, pomoc v rámci programu PHARE hrála důležitou roli při politickém rozvoji a při zřízení center práce v zemi. Program PHARE podpořil studii zaměřenou na program dobrovolného středního vzdělávání. To se stalo základem zásadní reformy sektoru, která je podporována programem PHARE v rámci experimentálních projektů. Program Tempus přispěl smysluplným způsobem k reformě vyššího školství.

Do budoucna se Indikativní multinárodní program pro léta 1995–1999 zakládá na indikativní částce 300 milionů ECU. Tato částka se nyní projednává s českou vládou. Příští orientace pomoci v rámci programu PHARE v České republice v oblasti předvstupní strategie bude zaměřena na:

a) Podporu legislativní, institucionální a ekonomické integrace s Evropskou unií prostřednictvím správně orientované odborné pomoci a školení, dodávek zařízení do klíčových institucí veřejného sektoru a také prostřednictvím účasti na programech Evropské unie. Pomoc v této oblasti bude zaměřena na naplňování Evropské dohody zahrnující aproximaci práva a budoucí přijetí *acquis communautaire*. Bude sem zahrnuta i podpora reformy veřejné správy, neboť jde o předpoklad adekvátního uskutečňování Evropské dohody. V sektoru sociálních vztahů jde o sjednocení úrovně sociální ochrany a zdravotní péče s úrovní fungující v Evropské unii. V rámci rozvoje lidských zdrojů půjde o školení v oblasti řízení. V rámci veřejných investic do institucí důležitých pro integraci do Evropské unie půjde především o celnictví, statistiku, průmyslové vlastnictví, hospodářskou soutěž a standardizaci. Součástí naší pomoci bude pomoc při ekonomické transfor-

maci a rozvoji soukromého sektoru, protože zdravé konkurenční prostředí v ekonomice je důležitým předpokladem pro přijetí. Avšak tato pomoc bude omezena na ty sektory, v nichž Česká republika jasně definuje potřebu státní podpory, a to především v oblasti malých a středních podniků, rozvoje exportu, regionálního rozvoje a zvýšení přímých zahraničních investic.

b) Podporu rozvoje integrační infrastruktury s Evropskou unií, která zahrnuje vylepšení v oblasti dopravy, energie, životního prostředí pomocí nástrojů přeshraniční spolupráce, zdrojů společného financování vytvořených na základě výsledků kodaňského summitu, fondů úspory energie a životního prostředí a také odbornou pomoc, i když v redukované podobě. Speciálně v rámci programu budování Evropské infrastruktury požádala česká vláda o pomoc při budování železničního koridoru Berlín – Praha – Vídeň. V rámci programu přeshraniční spolupráce je Indikativní multinárodní program zatím ve stadiu projednávání. Důraz je kladen na zlepšení infrastruktury v hraničních oblastech mezi Českou republikou, Německem a Rakouskem.

Ekonomické a obchodní vztahy

Dále bych se chtěl zmínit o ekonomických a obchodních vztazích. Chtěl bych osvětlit široce zakořeněný zmatený dojem, že Evropská unie uplatňuje protekcionistickou politiku. Jsem přesvědčen o tom, že Evropská unie je nepochybně hlavním obchodním partnerem všech zemí střední a východní Evropy. Před rokem 1989 obchod mezi zeměmi střední a východní Evropy a ES dosahoval pouze něco přes 20 %. Od roku 1989 toto číslo značně vzrostlo. V letech 1993 a 1994 byl podíl obchodu zemí střední a východní Evropy s Evropskou unií něco kolem 50 %. Z důvodů rozšíření Evropské unie se toto číslo v lednu letošního roku zvýšilo na 60 %. Pro srovnání uvedu, že jejich obchod s USA představuje méně než 5 % a s Japonskem méně než 2 %.

Již před nabytím účinnosti Evropských dohod (v případě České republiky dne 1. února 1995) přijala Evropská unie některá opatření ke zjednodušení přístupu na své trhy. Od ledna tohoto roku zrušila Evropská unie prakticky všechna dovozní cla a kvantitativní omezení na průmyslové výrobky z přidružených zemí. Zbýlé výjimky zahrnují velmi malá dovozní cla na výrobky z oceli platná do konce tohoto roku a některá kvantitativní omezení a tarify na některé textilní výrobky s účinností na příští dva nebo tři roky. Pokud se týká obchodu se zemědělskými výrobky, jsem velmi rád, že mohu říci, že alespoň s Českou republikou nemáme žádné problémy.

Existence obchodního deficitu přidružených zemí střední a východní Evropy s Evropskou unií je vždy považována za názorný příklad protekcionismu Evropské unie. Já chci však pomocí názorné analýzy ukázat, že tento argument je nesprávný. Hlavním důvodem pro obchodní deficit je enormní potřeba modernizace a výměny zařízení v rámci ekonomik zemí střední a východní Evropy. Po nástupu ekonomického oživení v Evropské unií je nyní dovoz ze střední a východní Evropy rychlejší než export Evropské unie do tohoto regionu. V případě České republiky vzrostl obchod s Evropskou unií v minulém roce o 31 % a celkový podíl obchodu s Evropskou unií dosahuje více než 55 % z celkového zahraničního obchodu České republiky. Bez efektivní liberalizace by takový dynamický vývoj byl nemožný.

Jak se bude konkurenční schopnost českých firem zlepšovat, tak tyto firmy dosáhnou většího přístupu na exportní trhy. V tomto procesu je důležité uchování reformy, ekonomická spolupráce, regionální spolupráce a nové investice. Já osobně se domnívám, že Česká republika brzy dosáhne místa v evropském i světovém obchodě, které zaujímal před druhou světovou válkou.

Chtěl bych také vyjádřit podporu Středoevropské zóně volného obchodu (CEFTA), protože je to velmi důležitá iniciativa. V žádném případě by neměla být chápána jako něco odvádějícího od integrace do Evropské unie. Měla by být chápána jako doplňující aktivita. Jsem velmi rád, že došlo k akceleraci rozvrhu redukce bariér mezi členy CEFTA. Já věřím,

že jsou zde ještě rezervy pro další vylepšení. Mnoho investorů se dívá na střední Evropu jako na jeden region. Proto investice budou pravděpodobně vzrůstat v závislosti na rušení obchodních bariér.

Politické aspekty

V další části této stati se vrátím k důležitým politickým aspektům týkajícím se členství v Evropské unii. Není žádným tajemstvím, že by členství v Evropské unii implikovalo významné změny v rámci společné zemědělské politiky (CAP) a strukturálních fondů Evropské unie. Komise začala pracovat na studiích týkajících se obou sfér i sfér ostatních, a to za účelem definování vlivu rozšíření na fungování Evropské unie.

Avšak institucionální záležitosti by se mohly stát nejsložitějším offiškem. Evropská rada spojuje přímo otázky institucionální reformy a rozšíření. Jinak řečeno, bez posílení rozhodovacího procesu uvnitř Evropské unie nemůže dojít k rozšiřování. Já vím, že tento názor může vést ke zvedání obočí, ale dnes je pro nás nejdůležitější otázkou organizace Evropské unie s 25–30 členy na základě demokracie, jasnosti, rovnosti a efektivity. Je dobré si uvědomit, že to není právě jen střední a východní Evropa, která čeká na členství v Evropské unii. Spolu s ní zde stojí takové země, jako je Malta a Kypr.

Skupina zabývající se přípravou mezivládní konference (IGC) začala svou práci tím, že si připomněla messinskou konferenci z roku 1955. Ve své poslední zprávě pro tuto skupinu se Komise zabývá následujícími základními otázkami:

- potřebou silné a efektivní Evropské unie, a to hlavně z důvodů budoucího rozšiřování;
- potřebou zjednodušení procedur, které naši občané mohou pochopit;
- potřebou větší jasnosti;
- potřebou maximálního využití principu subsidiarity, tj. rozhodování na nejnižším článku.

Zároveň bych chtěl připojit svůj osobní názor do diskuze o budoucnosti Evropy, do veřejné diskuze, k níž by se měla připojit i Česká republika. Já osobně bych to uvítal.

Za prvé, potřebujeme analyzovat měnící se charakter národní suverenity. Ve stále více propojeném světě je otázkou, co je základem národní suverenity ve finančním sektoru, při řešení problémů životního prostředí nebo při boji s mezinárodní kriminalitou. Protože se blížíme do 21. století, je nyní čas se zamyslet nad tím, kde a jak se přijímají rozhodnutí. Musíme se zamyslet zejména nad tím, o čem by se mělo rozhodovat na evropské úrovni, na národních úrovních, na regionálních či místních úrovních.

Za druhé, integrace neznamená ztrátu národní identity či „vládu byrokratů z Bruselu“. Komise iniciuje přijetí legislativy. Avšak rozhodnutí přijímá Rada ministrů a přímo volebný Evropský parlament.

Za třetí, bylo by zcela nemožné organizovat rozšířenou Evropskou unii na mezivládní úrovni. Kdybychom následovali tuto tezi, brzy bychom se nehnuli z místa. Jedním z důvodů úspěchů Evropské unie je nadnárodní neboli *sui generis* rozhodovací procedura. Myslím si, že nikdo nemůže nic namítat proti tomu, že rozhodování komunitární metodou je efektivnější než rozhodování metodou mezivládního přístupu.

Za čtvrté, solidarita, tolerance a společný respekt jsou důležité a úzce spojené s vybudováním bloků v Evropské unii. V tomto kontextu musím zdůraznit již výše uvedenou myšlenku, že užší integrace mezi zeměmi střední a východní Evropy není substitutem nebo podmínkou pro členství v Evropské unii, ale spíše nabízí praktické možnosti pro všechny zúčastněné v regionu. Základem ideje integrace je změna charakteru hranic a usměření.

Toto všechno jsou problémy, o nichž se musí otevřeně diskutovat nejen v přidružených zemích, ale i v zemích, které jsou nyní členy Evropské unie. Diskuze uvnitř Evropské unie o jejích kladech i záporech je sice někdy nepřijemná, ale je důležitou součástí demokratického procesu a je důležitá pro příští vývoj Evropské unie. Tato diskuze stěžejí začala ve střední a východní Evropě. Je ovšem důležitou součástí přípravy na členství. Iniciativa prezidenta Havla pro zvýšení kulturní a vzdělávací výměny mezi dvěma částmi Evropy

odráží iniciativy, které učinila Komise pana Delorse. Delorovým záměrem bylo zahájit neformální diskuzi o budoucím charakteru velké Evropy.

Na závěr bych chtěl zdůraznit, že Evropská unie významně napomáhá k reformnímu procesu v České republice a v ostatních přidružených zemích. Tím také přispívá ke zvyšování bezpečnosti a stability v Evropě. Předvstupní strategie, kterou jsem zde načrtl, bude zásadní výzvou pro všechny zúčastněné. V praktickém slova smyslu ale bude také vést ke členství v Evropské unii.

Zatímco Evropská unie může poskytnout „cestovní mapy“ do cílové stanice a nabídnout pomoc při cestování do ní, je stále na přidružených zemích, aby se tam samy dostaly. Klíčovým faktorem je pokračující ekonomická reforma. Nyní žádná z přidružených zemí nemá ekonomiku, která může snést náklady členství. Dostáváme také varovné signály zpomalování reformních a integračních procesů v některých oblastech. Samozřejmě je velmi důležitá sociální akceptabilita změn. Vlády však také musejí být v čele přesvědčování občanů, že současné ekonomické změny jsou důležité pro kvalifikaci jejich země jako člena Evropské unie.

Zájem Evropské unie na východním rozšíření vyjadřuje jak snahy jejích přidružených partnerů „znovu se dostat do Evropy“, tak také vlastní cíle Evropské unie. Demokratičtí, prosperující a stabilní sousedé na východě vytvoří prostředí podporující vlastní vývoj Evropské unie v oblasti bezpečnosti, ekonomického růstu a politického rozvoje. Je to velká výzva pro příští dekádu. Jsem však přesvědčen o tom, že Evropská unie a Česká republika společně této výzvě dostojí.

Poznámka: Stať byla přednesena na konferenci pořádané Financial Times, 6.–7. 6. 1995.